

การจัดการนิติบุคคล

เนื่องจากนิติบุคคล เป็นบุคคลตามกฎหมายเกิดจากกลุ่มของบุคคลใดก็ตั้งขึ้น การแสดงเจตนาก็ดี การจัดการต่าง ๆ ก็ดี ก็ต้องเป็นการแสดงเจตนาหรือการจัดการของกลุ่มบุคคลนั้นทั้งกลุ่มมีใจของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่การที่จะให้บุคคลทุกคนในกลุ่มร่วมแสดงเจตนาหรือร่วมกันจัดการทุกคน ย่อมเป็นไปได้โดยยาก ดังนั้นจึงต้องมี "ผู้แทน" ของนิติบุคคล ดัง ป.พ.พ. มาตรา 75 บัญญัติว่า "อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น"

อนึ่ง การที่เพียงแต่ผู้ใดเป็นข้าราชการกรมใด จะถือว่าผู้นั้นเป็นผู้แทน หรือตัวแทนของกรมนั้นในการกระทำนิติกรรมต่าง ๆ ตาม ป.พ.พ. เสมอไปนั้นหาได้ไม่ ต้องแล้วแต่ว่าได้มีการแต่งตั้งหรือการปฏิบัติระหว่างกรมกับข้าราชการผู้นั้นว่าจะเข้าลักษณะเป็นตัวแทนหรือไม่ (ฎีกาที่ 1457/2508)

คำพิพากษาฎีกาข้างต้นเป็นตัวอย่างประการหนึ่งในการพิจารณาว่าการกระทำของบุคคลนั้นได้กระทำในฐานะผู้แทนนิติบุคคลหรือไม่

1. ผู้แทนนิติบุคคล

1.1 ผู้แทนนิติบุคคล คือผู้ที่จะแสดงความประสงค์อันจะผูกพันนิติบุคคลนั้น อาจมีได้หลายประการ

ประการแรกเป็นผู้แทนโดยการแต่งตั้งตามกฎหมายได้รับอำนาจในการเป็นผู้แทนตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง ซึ่งอาจเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น รัฐมนตรีเป็นผู้แทนของกระทรวง, อธิบดีเป็นผู้แทนของกรม, เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด, ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ฯลฯ เหล่านี้ เป็นผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งมาตรา 76 เรียกว่า "ผู้จัดการนิติบุคคล" ซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนา, ตัดสินเกี่ยวกับการจัดการของนิติบุคคลเสมือนเป็นตัวนิติบุคคลเอง

ตัวอย่าง 1. บุคคลในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัด พ้องคดีกับไล้ผู้ที่อยู่ในที่
สาธารณสมบัติได้ (ฎีกาที่ 1648/2500)

2. กรมเมื่ออธิบดีเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ รับผิดชอบในการ
ปฏิบัติราชการของกรม ในกรณีกรมถูกกระทำละเมิด อธิบดีของกรมนั้นเป็นผู้แทนแต่ผู้เดียวที่จะ
แสดงให้ปรากฏถึงการรู้เรื่องการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน แม้ส่วน
ราชการอื่นจะได้รายงานถึงเรื่องละเมิดและตัวบุคคลผู้จะพึงชดเชยค่าสินไหมทดแทนมายังกรม แต่
เมื่อไม่ไ้ความว่าเจ้าหน้าที่ได้เสนอรายงานและความเห็นให้อธิบดีพิจารณา ก็ต้องถือว่ากรมยังไม่
ทราบ (ฎีกาที่ 23/2519)

3. ตาม ป.พ.พ. มาตรา 75 และมาตรา 1144 กรรมการบริษัทจำกัด
เป็นผู้แทนของบริษัท มีอำนาจดำเนินกิจการทุกอย่างภายในขอบข่ายแห่งวัตถุประสงค์และข้อบังคับ
ของบริษัทได้ หากมีอำนาจจำกัดเพียงเท่าที่ตัวแทนผู้ได้รับมอบอำนาจทั่วไปมีอยู่ไม่ กรรมการ
บริษัทจำกัด จึงมอบอำนาจให้ผู้อื่นลงชื่อในสัญญาเช่าชื่อแทนบริษัทได้ ส่วนมาตรา 1167 นั้น เป็น
เรื่องความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัทและบุคคลภายนอก เป็นต้นว่า กรรมการ
บริษัทจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกเป็นส่วนตัวหรือไม่ (ฎีกาที่ 64/2520)

4. สัญญาประนีประนอมซึ่งมีข้อความว่า จ. ในฐานะนายกสมาคมทำกับ
จำเลยโดยประทับตราสมาคม เป็นการทำให้ฐานะผู้แทนสมาคม จำเลยต้องผูกพันกับสมาคม
(ฎีกาที่ 1477/2518)

ประการที่สอง นอกจากผู้แทนของนิติบุคคลอื่นเรียกว่าผู้จัดการถึงกล่าวข้างต้น
ผู้จัดการอาจแต่งตั้งตัวแทนอื่นต่อไปโดยสัญญาตัวแทน ตัวแทนนั้นย่อมเป็นผู้แทนของนิติบุคคล ทั้งนี้
รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจทำการของนิติบุคคลเช่นผู้กระทำการตามหน้าที่ด้วย แต่ไม่ใช่ในฐานะผู้จัดการ

ตัวอย่าง 1. โจทก์ทำสัญญาให้จำเลยกู้เงินของวัดในฐานะที่โจทก์เป็นไวยาวัจกร
ของวัดนั้น เท่ากับโจทก์ทำสัญญาในฐานะตัวแทนของวัด เมื่อโจทก์ไม่ได้รับมอบอำนาจจากเจ้า
อาวาสหรือผู้รักษาการแทนให้ฟ้องเรียกเงินกู้จากจำเลย โจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้องแทนวัด

(ฎีกาที่ 1973/2515)

2. เจ้าอาวาสวัดโจทก์ทำหนังสือมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจดำเนินคดีแทนวัดโจทก์แล้ว แต่ภายหลังเจ้าอาวาสถึงแก่มรณภาพลง ก็หาทำให้ฐานะของผู้รับมอบอำนาจนั้นเสียไปไม่ จึงไม่จำเป็นต้องมีการมอบอำนาจกันใหม่อีก (ฎีกาที่ 574-580/2516)

1.2 กรณีตำแหน่งผู้จัดการนิติบุคคลว่างลง

ดังกล่าวแล้วว่า ผู้แทนนิติบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะผู้จัดการนั้นเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาการกระทำ, แสดงเจตนาแทนนิติบุคคลเสมือนเป็นตัวแทนนิติบุคคลเอง ดังนั้นหากตำแหน่งผู้จัดการว่างลง จึงต้องมีการแต่งตั้งขึ้นใหม่โดยเร็ว การปล่อยให้ตำแหน่งนี้ว่างเป็นเวลานานอาจเกิดความเสียหายแก่นิติบุคคลนั้นได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าว ในมาตรา 79 จึงบัญญัติไว้ว่า "ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้จัดการ และมีเหตุควรวิตกว่าที่ตำแหน่งว่างไว้จะไปเกลือกจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ไซ้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวขึ้นก็ได้"

หมายความว่าในนิติบุคคลหนึ่งอาจมีผู้จัดการคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ หากกรณีที่ตำแหน่งผู้จัดการว่างลง 1 คน หรือ 2 คน แทนนิติบุคคลยังอาจจัดการไปได้โดยไม่มีความเสียหายก็อาจดำเนินการแต่งตั้งผู้จัดการขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างได้ตามกฎหมายเกณฑ์ปกติในข้อบังคับของนิติบุคคล แต่ถ้ามการที่ตำแหน่งผู้จัดการว่างลง จะทำให้เกิดความเสียหาย เช่น มีผู้จัดการนิติบุคคลคนเดียวก็ได้ หรือมีผู้จัดการหลายคน แต่ตำแหน่งที่ว่างลงนั้น ถ้าทิ้งไว้จะเกิดความเสียหายแก่นิติบุคคลได้ก็ดี และการที่จะดำเนินการแต่งตั้งตามวิธีการในข้อบังคับและตราสารจัดตั้งของนิติบุคคลอาจเป็นการชักช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้แต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวขึ้นก็ได้ และเมื่อมีการดำเนินการแต่งตั้งผู้จัดการในตำแหน่งที่ว่างลงเรียบร้อยแล้ว ผู้จัดการชั่วคราวที่ศาลแต่งตั้งก็หมดอำนาจลง

2. อำนาจของผู้จัดการนิติบุคคล

การจัดการของนิติบุคคล ซึ่งแสดงออกโดยทางผู้แทนนิติบุคคล อันได้แก่ผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น จะทำได้ทุกอย่างแล้วแต่ตราสารจัดตั้งและข้อบังคับของนิติบุคคล ในกรณีที่

นิติบุคคลนั้นมีผู้จัดการเพียงคนเดียวย่อมไม่มีปัญหา แต่หากมีผู้จัดการหลายคน การแสดงเจตนาของผู้จัดการแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน เช่นนี้การแสดงเจตนาหรือคำสั่งของผู้จัดการคนใดจึงจะถือว่าถูกต้องต้องมีผลผูกพันนิติบุคคลได้ ปัญหาเช่นนี้หากในตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของนิติบุคคลนั้นมีข้อกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น มาตรา 77 ไขข้อสงสัยไว้ว่า "ถ้ามีผู้จัดการหลายคน และมีข้อกำหนดไว้เป็นประการอื่นในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งก็ดี มีข้อบัญญัติไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายก็ดี การจะทำความตกลงต่าง ๆ ในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคลนั้น ท่านให้เป็นไปตามเสียงข้างมากในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน"

ตามความในมาตรา 77 หมายความว่า หากในตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของนิติบุคคลกำหนดวิธีการไว้แล้ว เช่น หากมีข้อขัดแย้ง ให้ประธานกรรมการเป็นผู้ชี้ขาดได้ ฯลฯ คังนี้ก็ไม่ต้องไขข้อสงสัยในมาตรา 77 แต่หากไม่มีข้อกำหนดไว้เช่นนั้น ก็ต้องเป็นไปตามมาตรา 77 คือ การทำความตกลงต่าง ๆ ในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคล ต้องเป็นไปตามเสียงข้างมากในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน

2.1 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการ เนื่องจากอำนาจของผู้จัดการที่จะจัดการเพื่อผูกพันนิติบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้โดยข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ดังนั้นอำนาจของผู้จัดการจึงอาจถูกจำกัด, แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงโดยตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของนิติบุคคลนั้นเช่นกัน แต่การจำกัดอำนาจผู้จัดการก็คือ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการก็คือ จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ ดังมาตรา 78 บัญญัติว่า "ข้อจำกัดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการทั้งหลายในการเป็นผู้แทนนิติบุคคลนั้นอย่างใด ๆ ก็ดี ท่านว่าหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่"

ตัวอย่าง ข้อจำกัดอำนาจกรรมการในอันจะลงนามผูกพันบริษัทที่ว่าต้องมีตราของบริษัทประทับคั่วนั้น เมื่อได้จดทะเบียนและได้ลงพิมพ์ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว ต้องถือว่าเป็นอันรู้แก่บุคคลทั่วไป หนังสือสัญญาเช่า ซึ่งมีข้อความในข้อต้นว่า บริษัทโดยกรรมการผู้จัดการเป็นผู้เช่า และมีลายมือชื่อกรรมการผู้จัดการในชื่อผู้เช่า แต่ไม่มีตราบริษัทประทับคั่วนั้น ย่อมไม่ผูกพันบริษัท (ฎีกาที่ 347/2506)

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 347/2506 นี้ การจำกัดอำนาจกรรมการที่ว่าต้องมีตราของบริษัทประทับด้วย ทางบริษัทได้นำข้อจำกัดนี้ไปจดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย จึงต้องถือว่าบุคคลทั่วไปได้รู้ถึงข้อจำกัดนี้ เมื่อกรรมการผู้จัดการไปทำสัญญาเช่าโดยไม่มีตราของบริษัทดังกล่าว บุคคลภายนอกจึงไม่อาจอ้างถึงความสุจริตของตนได้ สัญญาเช่านั้นจึงไม่ผูกพันบริษัท

2.2 กรณีประโยชน์ได้เสียของผู้จัดการกับนิติบุคคลเป็นปฏิปักษ์แก่กัน เมื่อผู้จัดการนิติบุคคลเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจจัดการหรือดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ดังนั้นหากผลประโยชน์ของตัวผู้จัดการนั้นเองกับผลประโยชน์ของนิติบุคคลเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ผู้จัดการอาจตัดสินใจในฐานะผู้แทนนิติบุคคลโดยลำเอียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนได้ ในกรณีเช่นนี้ มาตรา 80 ใดบัญญัติไว้ว่า "ในการอันใดถ้าประโยชน์ทางใดทางเสียของนิติบุคคลฝ่ายหนึ่งกับของตัวผู้จัดการอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ท่านว่าในการอันนั้นผู้จัดการเป็นอันไม่มีอำนาจเป็นผู้แทนได้ ในกรณีเช่นนี้ต้องตั้งผู้แทนขึ้นเฉพาะการนั้นตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 80 นี้"

ตามมาตรา 80 นี้ แสดงว่าในกรณีที่ประโยชน์ได้เสียของผู้จัดการกับของนิติบุคคลเป็นปฏิปักษ์แก่กันนั้น ผู้จัดการไม่มีอำนาจกระทำการในฐานะผู้แทนของนิติบุคคล จึงต้องตั้งผู้แทนขึ้นชั่วคราวเฉพาะกิจการนั้น เช่น กรรมการผู้จัดการบริษัทต้องการประมูลซื้อสินค้าของบริษัท ในการตัดสินใจว่าบริษัทควรขายสินค้าให้หรือไม่ กรรมการผู้จัดการนั้นไม่มีอำนาจในการลงมติด้วยในกรณีเช่นนั้นต้องตั้งผู้แทนขึ้นในตำแหน่งกรรมการผู้จัดการคนนั้น

ตัวอย่าง จำเลยทำสัญญาเป็นผู้กู้ แม้ในใจจริงจะถือว่าทำแทนผู้อื่นและไม่มีเจตนาให้ผูกพันก็ตาม ก็ต้องผูกพันตามที่ได้แสดงเจตนาออกมา เว้นแต่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้อ้างเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจนั้น แม้ผู้จัดการของนิติบุคคลจะทราบดีถึงความในใจดังกล่าวของจำเลยก็ตาม แต่เมื่อผู้จัดการนั้นกับจำเลยได้ตกลงกันไว้ว่า การกู้เงินครั้งนี้ก็เพื่อเอาเงินมาให้ผู้จัดการ และเมื่อได้เงินได้แล้ว ผู้จัดการก็จะรับเงินไปเป็นประโยชน์เฉพาะตัว ผู้จัดการก็ไม่มีอำนาจเป็นผู้แทนนิติบุคคลตาม ป.พ.พ. มาตรา 80 ความรู้ของผู้จัดการจึงถือเป็นความรู้ของผู้แทนนิติบุคคลด้วยไม่ได้ (ฎีกาที่ 580/2509)

3. ความรับผิดชอบของนิติบุคคล

3.1 กรณีเป็นการกระทำอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์

สิ่งที่กล่าวว่านิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ฉะนั้นถ้าผู้แทนของนิติบุคคลคือผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดีได้ทำการตามอำนาจหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล จึงถือว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลซึ่งนิติบุคคลต้องรับผิดชอบ หากการนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก นิติบุคคลจึงต้องรับผิดชอบ ดังที่มาตรา 76 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดี ของนิติบุคคล หากทำการตามหน้าที่ได้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลอื่นไซ้ ท่านว่านิติบุคคลจำต้องเสียค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิจะไล่เบี้ยเอาแก่ตัวผู้เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้ภายหลัง"

ตัวอย่าง 1. กรมในรัฐบาลต้องรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมได้ทำไปตามหน้าที่ แม้เจ้าพนักงานผู้นั้นจะได้นำหน้าที่โดยบกพร่องหรือผิดระเบียบปฏิบัติที่กรมได้มีคำสั่งวางไว้ก็ตาม (ฎีกาที่ 312/2497)

2. นายทหารขับรถไปราชการ แม้จะผิดระเบียบของกระทรวง เจ้าสังกัดที่ห้ามนายทหารสัญญาบัตรขับรถทหารเองก็ตาม ข้อบังคับนี้เป็นเรื่องภายในระหว่างกัน เมื่อนายทหารนั้นทำละเมิดในขณะที่หน้าที่เป็นเหตุให้บุคคลอื่นเสียหาย กระทรวงทบวงกรม เจ้าสังกัดก็ต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 1127/2505)

3. ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด ลงชื่อเงินแทนห้างแต่ประทับตราปลอม ห้างหุ้นส่วนจำกัดก็ต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 553/2497)

4. กรรมการของบริษัทซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้จัดการ ไซ้ให้ลูกจ้างขับรถยนต์ของบริษัทไปโดยกรรมการผู้นั้นไปด้วย ถือว่าลูกจ้างได้ขับรถในทางการที่บริษัทจ้าง ซึ่งบริษัทจะต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดนั้นด้วย (ฎีกาที่ 407, 408/2515)

เมื่อนิติบุคคลรับผิดชอบบุคคลภายนอกแล้ว นิติบุคคลนั้นมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ตัวผู้เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้ เช่นต้องไ้ค่าเสียหายเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของตนไปทำละเมิด

คู่บุคคลอื่น เป็นเงิน 3 หมื่นบาท นิติบุคคลนั้นก็มิสิทธิได้ เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่ที่ไม่ทำความเสียหายให้ชื้อเงิน 3 หมื่นบาทนั้นให้แก่นิติบุคคลได้

3.2 กรณีเป็นการกระทำนอกวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล

หมายถึงว่า ถ้าผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดีของนิติบุคคลได้ทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีไ้ค้อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล แต่เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ที่จะต้องรับผิดในความเสียหายนั้น มาตรา 76 วรรค 2 บัญญัติว่า "ถ้าเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น เกิดแต่ทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งมีไ้ค้อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคลนั้นไซ้ ท่านว่าสมาชิกหรือผู้จัดการทั้งหลายเหล่านั้นบรรเทาที่ไ้ออกเสียงลงมติให้ทำการ เช่นนั้น กับทั้งผู้จัดการและผู้แทนอื่น ๆ ทั้งหลายบรรเทาที่ไ้เป็นผู้ลงมือทำการ จะต้องรับผิดร่วมกันออกใช้ค่าสินไหมทดแทน"

แสดงว่านิติบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดในผลของการกระทำซึ่งอยู่นอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล แต่ผู้แทนของนิติบุคคลที่ไ้ทำการนั้นก็ไ้ หรือลงมติให้ทำการ เช่นนั้นก็ดี ต้อง เป็นผู้รับผิดในค่าทดแทนความเสียหายอัน เกิดแก่บุคคลภายนอก

ตัวอย่าง 1. กรรมการสหกรณ์ลงมติให้กระทำการนอกขอบเขตวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ กรรมการก็ต้องรับผิดเป็นส่วนตัว (ฎีกาที่ 1354/2508)

2. จำเลยเป็นนุรุขไปรษณีย์ข้าราชการสังกัดกรมไปรษณีย์ จอกรดยนต์เก็บไปรษณีย์กัณฑ์ตามตู้ไปรษณีย์แล้วจำเลยค่าค่ารถจรรยาที่สั่งให้จอกรดยนต์ไ้ถูกที่ ค่ารถจะโงกที่ระนะเข้าในรถแจ้งอาหารานกุหมินเจ้าพนักงาน จำเลยออกรถและฉลักค่ารถจรรยา การค่าและฉลักขวงค่ารถจรรยาเป็น เรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวกับกรมไปรษณีย์ กรมไปรษณีย์ไม่ต้องร่วมรับผิดด้วย (ฎีกาที่ 1931/2518)